

”Døden kræver en teambeslutning!”

- etiske udfordringer i en behandlingsdomineret kultur

Hospitalspræst Christian Juul Busch,
Rigshospitalet.

christian.busch@regionh.dk

Etiske udfordringer i en behandlingsdomineret kultur, Temadag
Kolding, den 1. marts 2016

Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

Den ugentlige fællesdåb af fødselstiftelsens nyfødte, hemmeligt fødte børn. Omkr. 1900

På fotografiets bagside står skrevet: "På præstens højre side frk. Dalsgaard, til højre igen frk. Agnes Bolen"

Rescript Den 13 Martii 1750

Som Hans Kongelige
 Omhu, endog har strakt sig
 entstaende mange ukoldige Fosteres
 ved Rescript af 13de Martii 1750. At
 Huus skulle indrettes, som et Tilflugts
 aabnbare Skam og Bebreidelse, samt
 svangrelse bekiendt, deels ogsaa af Usformuenbed ingen
 udi Fortvivlelse, og grebet til u-naturlige Sierninaer.
 Og det ved Hans Kongelig Majestaets Alleruiiseligste og
 bedre Fremgang og Bedkommendes langt større Hielp og Beag
 FRIDERICHS Hospital her i Staden.
 Saa til at forebygge ald den U-orden, som formedelst U-
 entstaae, og at Alle og Enhver Bedkommende, kand viide hvore
 Misbrug og Ulempe saavidt muelig kand røddes af Boven og i
 Majestaets Allernaadigste Villie og Befaling, cragtet fornøde

Frederik V (1723-1766) Maleri Rigshospitalet

Børnedødelighed

1797 – Den kgl. Fødselsstiftelse (Anne Løkke)

874 fødte

674 i pleje

Af dem overlevede:

82 til deres 5 årsdag.

Dødelighed blandt plejestiftelsens børn:

87 % (1797 - et særligt slemt år)

Nu – ½ % dør inden for 1. leveår.

Dødsårsager Adresseavisen 1764

- De Døde er henrykkede af følgende Svagheder

Alderdom	196
Svindstot	422
Hidsig Feber	119
Brøst Syge	379
Hovedpine	2
Hikke	1
Sovesyge	1
Ærgrelse	1

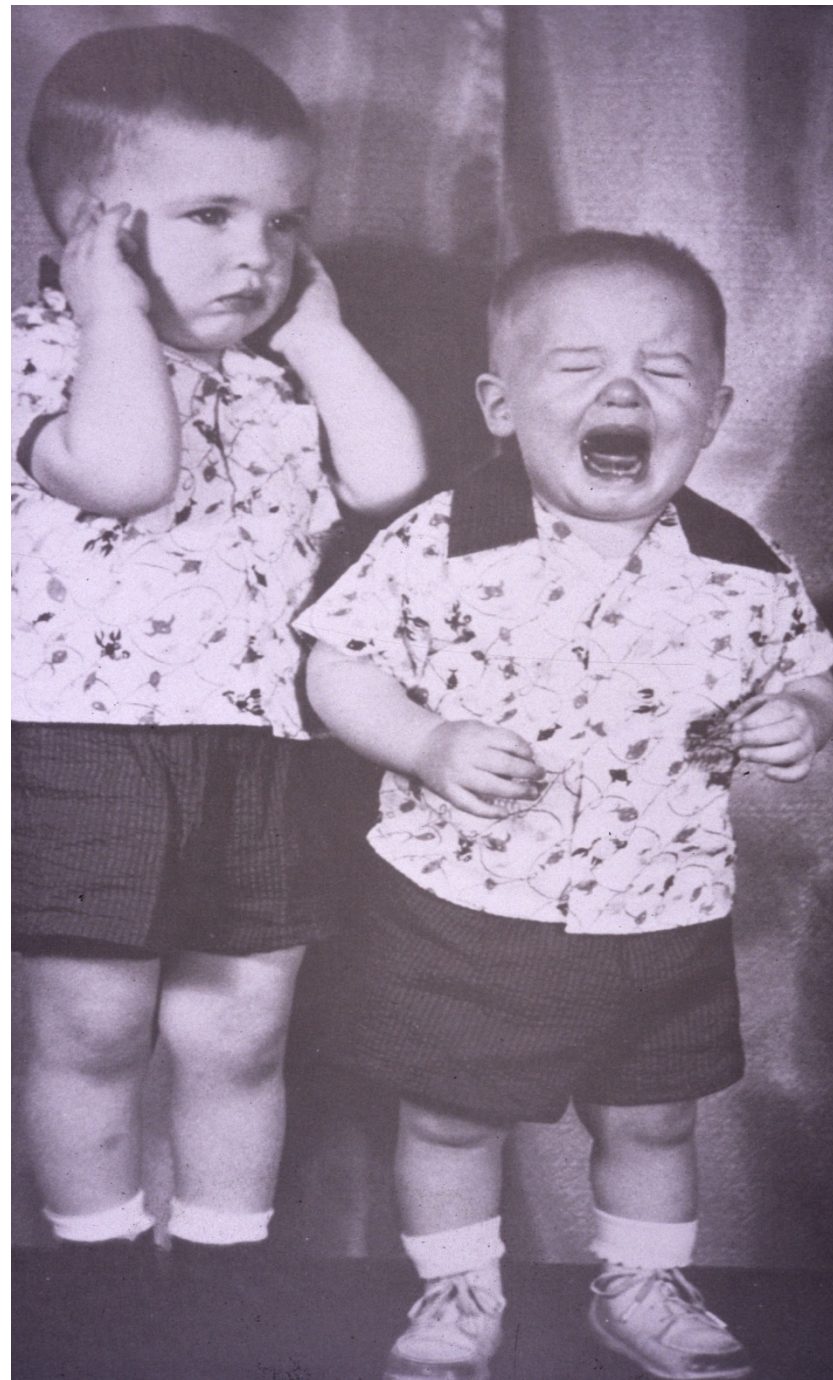
Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

Etikkens grundspørgsmål.

Hvad er et menneske værd?

- Jordskælvet i Assisi 1997

”Ved jordskælvet gik to munke og kunstskatte af endnu større værdi tabt”

Italiensk journalist

Etikkens grundspørgsmål.

Det som har en pris kan erstattes af noget andet.

Det som er hævet over enhver pris, har værdighed.

Kant.

Alvoren i etikken i sundhedsvæsenet
kommer af at det ofte er
mødet med livets grundvilkår

Michael Kvium 'So Simple' 1995

Hospitalspræst Christian Busch

Vil vi mere end vi skal? Døden

Døden er en fjende, men ikke *fjenden*. Fjenden er derimod vores begrænsethed, vores uinviterede, ugengældte længsel efter mere end vi har.

Daniel Callahan. The troubled dream of life.

Ansvaret

”Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd.

...

... Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed man får til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej.

K.E.Løgstrup. Den etiske fordring. 1956

”Ansvar uden skyld eksisterer ikke. Skylden er ansvarets konsekvens. Så enkelt er det!”

”At kende sandheden” 2002.

Hullerne i osten. Interview med Nils Malmros. Thomas Kehlet. OMSORG 1/2003, s. 6-9.

Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

Etik

- at træffe en beslutning om et dilemma

Dilemma – at finde “den midst ringe løsning”

1. sætte sig ind i alle fakta om sagen
2. have en forestilling om ”det gode liv”
3. skønne – anvende et personligt / fagligt skøn.

Hvad er "det gode liv"?

Etik er en forestilling om
"det gode liv." (Aristoteles)

- symposium

Alle har en intuitiv
erkendelse af det gode, og
etik er at omsætte disse
almene dyder til praksis.

Dilemmaet

På den ene side - den forlængede død –
(plejehjemmet?)

Fanget mellem to onder:

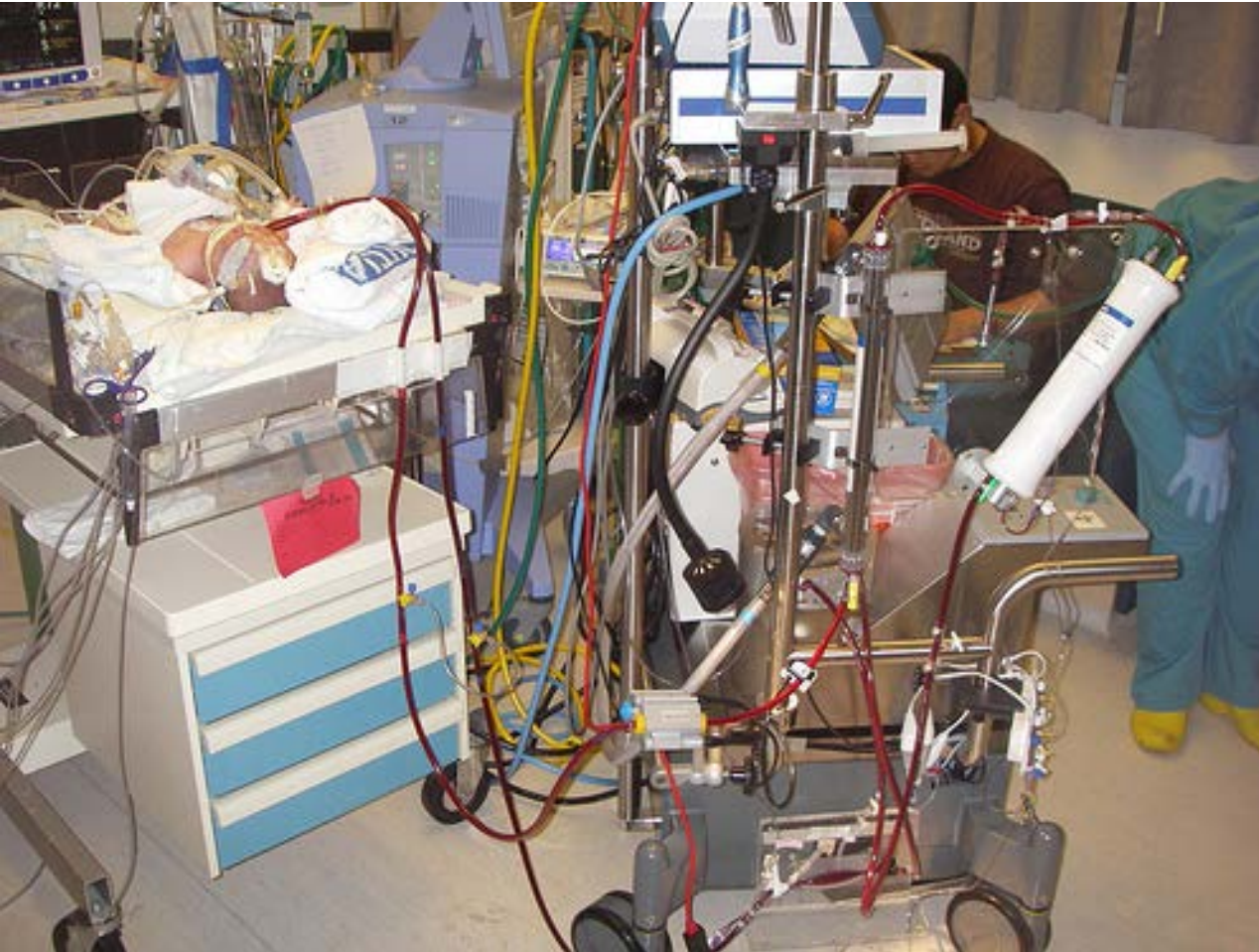
Konsekvenserne af den fortsatte moderne dekonstruktion af moralen har bragt os til den nuværende postmodernistiske blindgyde, hvor døende patienter er fanget mellem to onder: en vildtvoksende medicinsk teknologi af respiratorer, kirurgi og organtransplantation, som grænseløst kan holde kroppe i live – og et forståeligt, men ryggesløst krav fra offentligheden om lægeassisteret selvmord som det eneste alternativ til en sådan unådig lægeassisteret lidelse.

David B. Morris (1998). *Illness and Culture in the Postmodern Age*

Dilemmaet

På den anden side - Det "forlængede" liv:

- ECMO
- Mette - den første hjertetransplanterede i Danmark

Fra lidelse og død
til liv!

Medicinsk etiks grundspørgsmål

”Hvor går grænsen mellem det gode liv med teknologien og den destruktive anvendelse af den?”

”Alt eller intet holdningen er ofte etisk fejhed.”

Peter Kemp. Det uerstættelige. En teknologi-etik. Spektrum 1991.

Medicinsk etiks grundspørgsmål

”Men ved at opgive spørgsmålet, fordi svaret er vanskeligt, opgiver man selve etikken, modet til at vælge mellem godt og ondt, som er selve modet til at leve.”

Peter Kemp. Det uerstattelige. En teknologi-etik. Spektrum 1991.

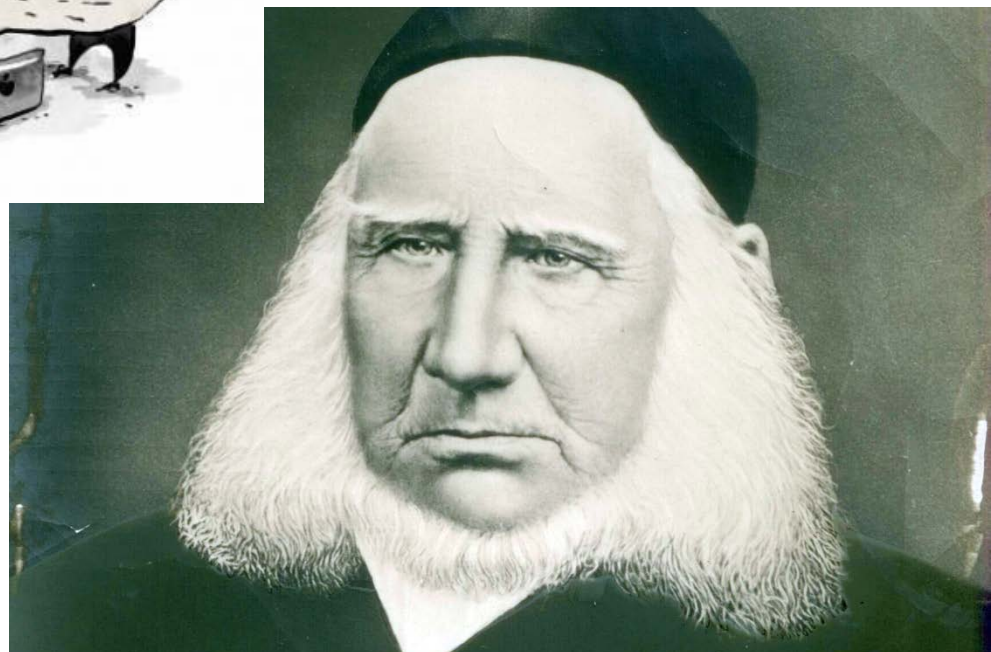
Døden som teambeslutning

Efter som mennesket, gennem sin ingeniørkunst, har skabt en ny form for menneskelig eksistens - et *minimal-menneskeligt-liv-opretholdt-ved-menneskeskabt-livsunderstøttelse* - så må samfundet nu udvikle regler og parametre for en sådan eksistens.

(Leach vs. Akron General Medical Center)

Den folkelige debat

Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

Døden kræver en "teambeslutning"

Tidligere døde et menneske "sin egen død til sin egen tid" – (manden, der døde af ærgrelse).

I dag kræver døden en "teambeslutning"

Gud nåde og trøste det menneske, der dør før eller efter teamets beslutning.

Døden som teambeslutning

... og hvis teamet ikke kan beslutte sig for hvornår det er det rette tidspunkt for et menneske at dø - så er fanden løs!

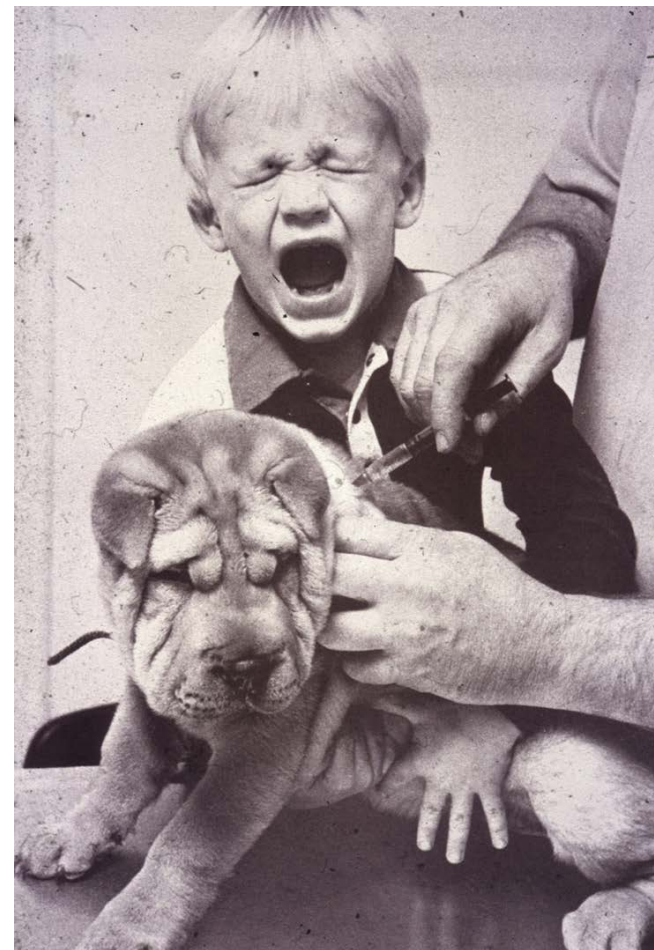
Indhold

- De etiske problemer - er bagsiden af noget godt
 - Børnedødelighed i 1797
 - Dødsårsager i København 1764
- Etikens grundspørgsmål
- Etik er mødet med livets grundvilkår –
 - døden
 - ansvaret
- Hvordan træffes etiske beslutninger?
 - dilemmaet
- I hverdagens klinik - "Døden kræver en teambeslutning!"
- Hvordan ræsonnerer forskellige teammedlemmer?

- Vi ka' da ikke spille Vor Herre!
 - Han / hun har været nok igennem!
-

- Paternalisme vs
 - Antipaternalisme
 - Autonom ensomhed.
- En situation, hvor patient / pårørende gives retten til at vælge, men mangler viden og støtte til at træffe beslutningen.

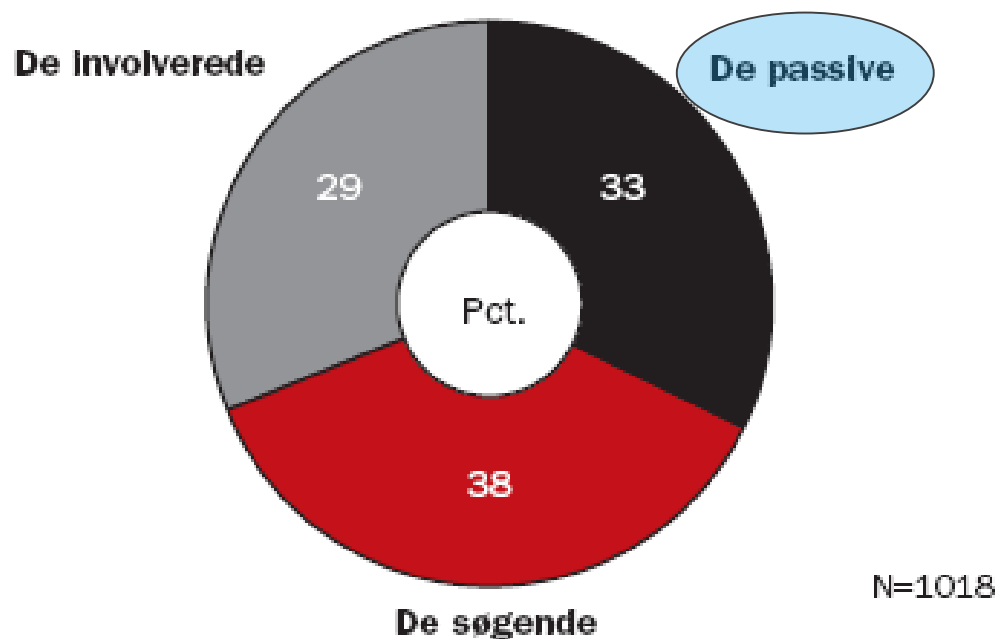
Patientens møde med sundhedsvæsenet. De mellem menneskelige relationer – anbefalinger for kommunikation, medinddragelse og kontinuitet. Juni 2003.

Patienter er forskellige! De passive.

De passive udgør 33 pct. af befolkningen, og er dem, som angiver, at de: "Stort set ikke søger information om behandlingsmuligheder og lader læge eller behandler afgøre, hvilken behandling, som bedst løser et evt. problem."

MM | Tre danske sundhedsprofiler

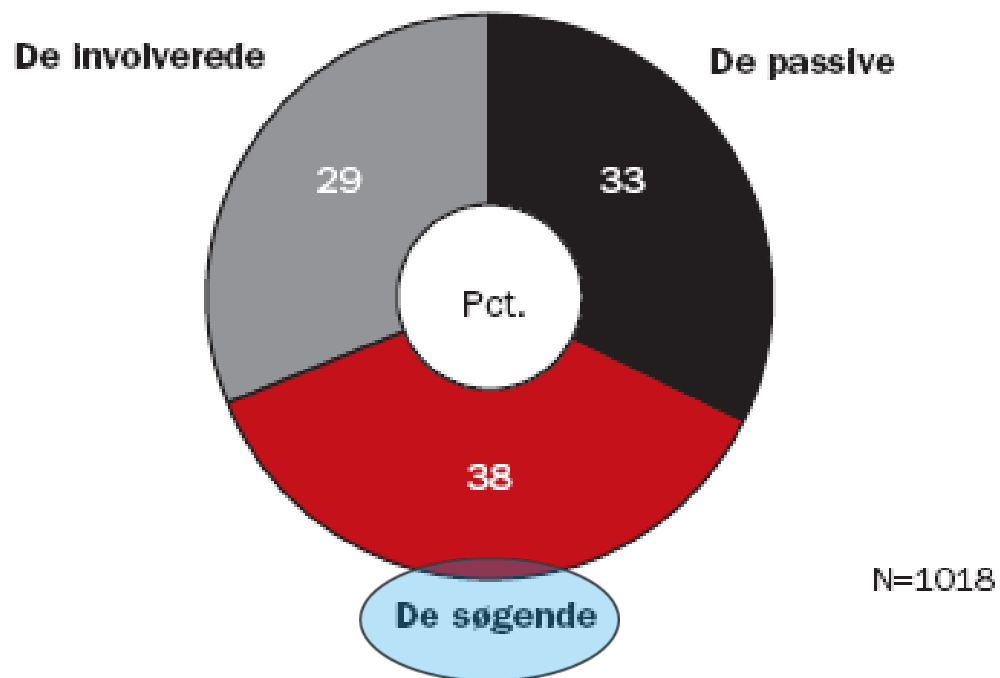
Figur 6

Kilde: Mandag Morgen/Innovationsrådet

Patienter er forskellige! De søgende

De søgende udgør 38 pct. af befolkningen, og er dem, som angiver, at de: "Selv søger information om behandlingsmuligheder men lader læge eller behandler afgøre, hvilken behandling, som bedst løser et evt. problem."

MM | Tre danske sundhedsprofiler

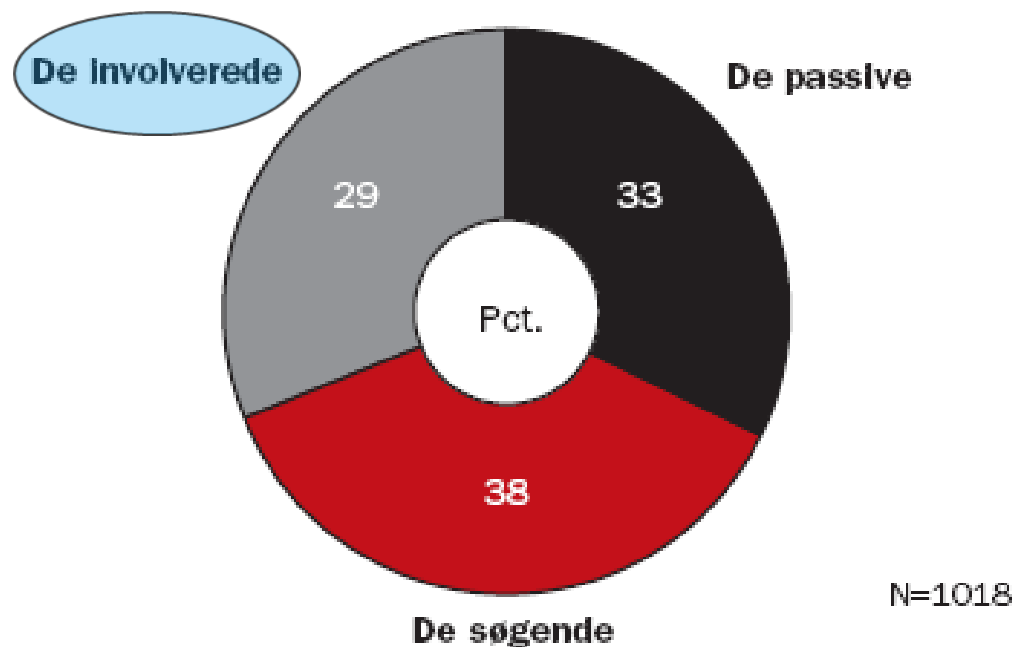
Figur 6

Kilde: Mandag Morgen/Innovationsrådet

Patienter er forskellige! De involverede

De involverede udgør 29 pct. af befolkningen, og er dem, som angiver, at de: "Selv søger information om behandlingsmuligheder og stiller krav om, at læge eller behandler tager dem med på råd i tilrettelæggelsen af et evt. behandlingsforløb." Der vil komme flere involverede brugere i fremtiden.

MM | Tre danske sundhedsprofiler

Figur 6

Kilde: Mandag Morgen/Innovationsrådet

Hvordan ræsonnerer personalet i "teamet"?

Forskelle i etiske ræsonnementer 1

Omsorgsetik Retfærdighedsetik

(kvinder)

(mænd)

Tænker narrativt

Tænker principstyret

Sårbarhed over for:

*Isolering

*Hjælpeløshed

Sårbarhed over for:

*Undertrykkelse

*Uligheder

Forskelle i etiske ræsonnementer 2

Sygeplejersker

Handlingsetik:
(omsorg)

Lægger vægt på:

- *helhedssyn
- *erfaring
- *nærhed
- *pessimisme

Astrid Norberg. Ekspert og medmenneske. 1997.

Måske er sygeplejersker forskellige – og ræsonnerer forskelligt.

Forskelle i etiske ræsonnementer 3

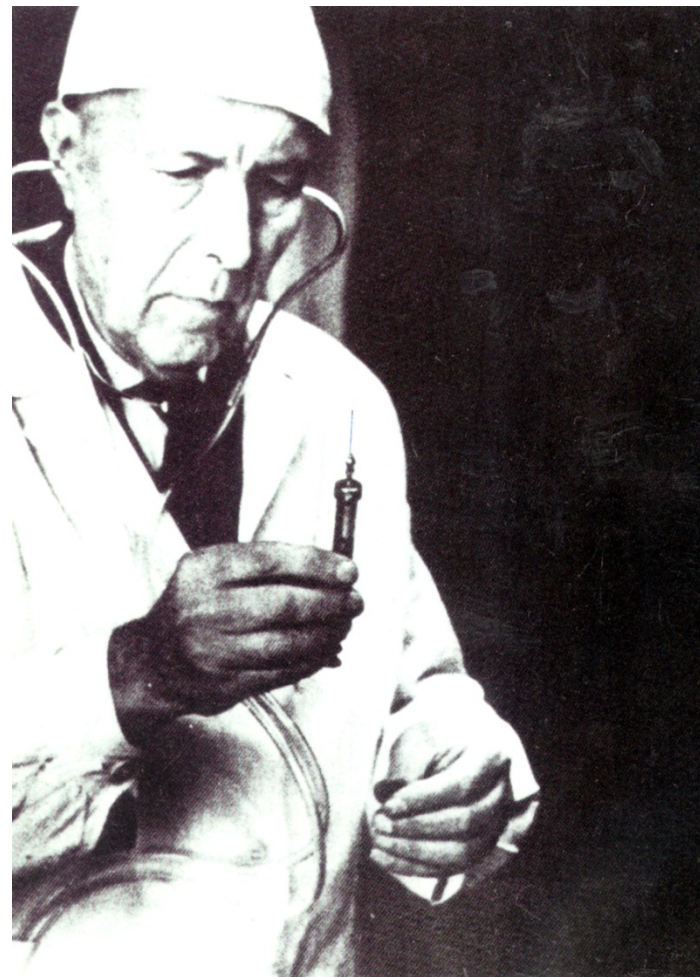
Læger

Handlingsetik:
(retfærdighed)

Lægger vægt på:

- *videnskab
- *nødvendig
- *distance
- *optimisme

Astrid Norberg. Ekspert og medmenneske. 1997.

Selv læger er forskellige – og ræsonnerer forskelligt!

Kunne en fælles ”fortælling” bestå i at I sammen har:

Forpligtelsen til:

-at fremme liv

-at begrænse lidelse

-og at alle måder at ræsonnere på er væsentlige perspektiver i en vanskelig beslutning, mhp. at nå frem til den mindst ringe beslutning?

Den værdighed, som du forventer at blive mødt med – bør den ikke også gælde alle andre?

Sådan som man betragter mennesket, sådan
behandler man det!

Sådan som man behandler mennesket, sådan
betragter man det!

Peter Kemp (1991). *Det uerstattelige. En teknologi-etik*. Spektrum

Tak for
opmærksomheden!

